

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КОНТРОЛІНГУ

Висока складність і динамічність загального середовища підприємства і як наслідок надмірна кількість інформації при дефіциті необхідної обумовлюють необхідність пошуку підходів, технологій, методів управління, що дозволять ефективно керувати в умовах, що склалися. Контролінг дозволяє забезпечити керівництво підприємства релевантною для прийняття ефективних управлінських рішень інформацією, шляхом створення інформаційного забезпечення для оптимального використання наявних ресурсів, об'єктивної всебічної оцінки сильних і слабких сторін підприємства та виявлення його можливостей і загроз. Він розглядається як концепція управління, що заснована на новітніх технологіях управління, прогресивних методах планування, аналізу та контролю діяльності підприємства, що реалізуються в єдиному інформаційному просторі. Саме контролінг дозволить робити сьогодні те, про що інші завтра будуть тільки думати, а це є передумовою виживання будь-якого підприємства в довготривалому періоді.

Питанням формування та впровадження контролінгу в підприємстві присвячені дослідження багатьох вчених і фахівців як зарубіжних так і вітчизняних, а саме: О.М. Ананькиної, І. Вебера, О.П. Градова, С.М. Петренка, А. Дайле, О.А. Дедова, С.В. Данилочкина, Н.Г. Данилочкиної, Р. Ентоні, Р. Каплана, Г.О. Швиданенка, В.В. Лаврененка, О.Г. Дерев'янка, Л.М. Приходько, О.А. Зоріної, А.Г. Загороднього, Н.П. Шульги, О.М. Карминського, О.О. Терещенка. Проте залишаються нез'ясованими деякі аспекти, пов'язані з трактуванням суті контролінгу, визначенням його принципів, функцій, а також визначенням методів і прийомів контролінгу в практиці вітчизняного господарювання.

На сьогодні спостерігається узгодження поглядів на користь концепції контролінгу, орієнтованої на координацію. Проте все ще ведеться інтенсивний пошук сутності контролінгу. Погляди вчених полягають у тому, що потрібна інтеграція всіх поглядів на контролінг з метою зведення різних концепцій в єдину систему.

Таким чином, незважаючи на численні публікації з проблематики контролінгу і досі відсутнє чітке однозначне уявлення про суть поняття «контролінг», а це є важливим аспектом, так як на саме на визначенні має ґрунтуватися теоретико-методичні основи щодо впровадження контролінгу у практику господарювання підприємств. Для визначення чи існує залежність підходів до визначення сутності контролінгу від часу було здійснено дослідження мінливості підходів більше ніж сімнадцяти вчених та фахівців до визначення сутності контролінгу на протязі останніх дванадцяти років (табл. 1).

Таблиця 1. Ретроспективний морфологічний аналіз визначення сутності поняття «Контролінг»

№	Категорія	Визначення	Рік	Автор
1	2	3	4	5
1.	Система	1. система управління процесом досягнення кінцевих цілей і діяльності підприємства, тобто в економічному відношенні, умовно кажучи, це система управління прибутком підприємства. 2. система інтегрованого інформаційного забезпечення, планування і контролю підприємства. 3. спеціальна саморегулююча система методів і інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль, аналіз і внутрішній консалтинг	1992 1997 2010	Манн Р., Майер .М.[1] Хан Д.[2] Зоріна О.А. [3]
2.	Концепція	1. концепція ефективного управління фірмою і забезпечення її довгострокового існування. 2. цілісна концепція економічного управління підприємством, що спрямована на виявлення всіх шансів і ризиків, що пов'язані з отриманням прибутку в умовах ринку	1993 2003	Майер Е.[4] Фольмут Х. Й. [5]
3.	Управління	1. управління майбутнім для забезпечення довгострокового та успішного функціонування підприємства	1996	Градов А.П. [6]
4.	Функція	1. функція логістики і контролінгу в управлінні підприємством, і визначається як сукупність процедур, що забезпечують ефективне оперативне і стратегічне планування та контроль	1997	Пушкар М.С. [7]
5.	Інструмент	1. інструмент планування і обліку, аналізу стану справ для ухвалення рішень на базі комп'ютеризованої системи збору і обробки інформації на підприємстві, фірмі	1999	Райзберг Б.А. [8]
6.	Конструкція	1. складна конструкція, що об'єднує в собі такі різні елементи, як встановлення цілей, планування, облік, контроль, аналіз, управління інформаційними потоками і вироблення рекомендацій для ухвалення управлінських рішень	2003	Ананькіна Е.А., Данилочкін С. В., [9]
7.	Синтез	1. синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства	2004	Петренко С. М. [10]
1	2	3	4	5

7.	Синтез	2. синтез методів та інструментів, які використовуються в теорії менеджменту, логістики, бухгалтерського обліку та адаптованих до умов ринку.	2008	Романова М. [11]
		3. сукупність методів і процедур із координації обліку, контролю, аналізу, планування з метою інформаційно-консультаційного забезпечення управлінських рішень	2009	Калайтан Т. В. [12]
8.	Процес	1. процес, що розуміється як оволодіння економічною ситуацією на підприємств	2005	Дайле А. [13]
9.	Сервісна підтримка	1. сервісна підтримка визначених трьох площин управління (портфельного, процесного та композиційного), які між собою мають прямі та зворотні зв'язки	2006	Шульга Н. П. [14]
10.	Підсистема	1. підсистема управління підприємством з метою надання підтримки та допомоги керівнику. Концепція управління підприємством, орієнтована на ефективне і довгострокове функціонування в сучасному економічному середовищі.	2009	Івата В.В. [15]
		2. підсистема управління, яка вчасно забезпечує керівництво підприємства необхідною інформацією про зовнішнє та внутрішнє середовище, виконує функцію контролю, що охоплює усі сторони діяльності підприємства, а також виступає системою, яка являє собою синтез елементів обліку, аналізу, контролю та планування, що забезпечує прийняття управлінських рішень, націлених на підвищення результативності підприємства	2014	Рибак О.В. [16]

Згідно одержаним результатам дослідження (таблиця 1) контролінг на протязі останніх дванадцяти років розглядається з точки зору десяти підходів як: або система, або концепція, або управління, або функція, або інструмент, або конструкція, або синтез, або процес, або сервісна підтримка та або підсистема. За останні сім років контролінг розглядається або як система або як підсистема. На погляд автора контролінг доцільно розглядати як підсистему, тобто складову системи управління підприємством в цілому, що забезпечує його довготривале існування, але для більш точного визначення сутності цього поняття необхідно мати чітке уявлення про принципи та функції контролінгу, оскільки вона повинна відповідати останнім.

Список використаних джерел:

1. Манн Р. *Контроллинг для начинающих* / Р. Манн, Э. Майер – М.: Финансы и статистика, 1992. – 201с.

2. Хан Дитгер ПиК. *Стоимостно-ориентированные концепции контроллинга* / Хунгенберг Харальд; [пер. с немец. Л.Г. Головач, М.Л. Лукашевич и др.]. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 928 с.
3. Зоріна О. А. Місце контролінгу в системі управління підприємством / О. А. Зоріна // *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. – 2010. – № 2 (49). – С.59–66.
4. Майер Э. *Контроллинг как система мышления и управления* / Э.Майер – М.: Финансы и статистика, 1993. – 426 с.
5. Фольмут Х. Й. *Инструменты контроллинга от А до Я: монография* / Х. Й. Фольмут. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 288 с.
6. Градов А. П. *Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой* / [общ.ред. Градов А. П.]. – СПб.: Специальная литература, 1996. – 276 с.
7. Пушкар М. С. *Контролінг: монографія* / М. С. Пушкар. – Тернопіль: ТАНГ, 1997. – 146с.
8. Райзберг, Б. А. *Современный экономический словарь* / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б., Стародубцева. -5-е изд., перераб. и доп. — М.:ИНФРА-М, 2006. — 494 с.
9. Ананькина Е.А. *Контроллинг как инструмент управления предприятием* / Е. А. Ананькина, С. В. Данилочкин. - М: ЮНИТИ – ДАНА, 2003. – 401 с.
10. Петренко С. Н. *Контроллинг: учебное пособие* / С. Н. Петренко. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 341 с.
11. Романова М. *Контроллинг как средство стратегического управления предприятием* / М. Романова // *Проблемы теории и практики управления* – 2008. – №4. – С. 80-85.
12. Калайтан Т. В. *Проблеми термінології*. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2009_30/11.pdf.
13. Дайле А. *Практика контроллинга: монография* / А. Дайле – М.: Финансы и статистика, 2005. – 336 с.
14. Шульга Н.П. *Інтегрована система контролінгу в управлінні банком: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами»* / Н.П. Шульга; Київський національний торговельно-економічний університет. – К., 2006. – 31 с.
15. Івата В. В. *Контролінг у системі управління підприємством* / В. В. Івата // *Проблеми системного підходу в економіці*. – 2009. – №3. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_3/Ivata_309.htm.
16. Рибак О.В. *Формування механізму контролінгу в управлінні результативною діяльністю підприємства: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)* / О.В. Рибак. – Хмельницький, 2014. – 248 с.